

INTERVIEW MET DE GESCHIEDENIS

Arnout Hauben
& Steven Crombez

INTERVIEW MET DE GESCHIEDENIS

P E L C K M A N S



Voorwoord

Vandaag zijn we allemaal een beetje beroemd. Via sociale media delen we ons leven, vaak in beelden, vaak banaal. Bekendheid draait zelden nog om wat iemand werkelijk kan of bijdraagt aan de wereld.

Vroeger was dat anders. Niet noodzakelijk beter, maar wie toen naam maakte, had meestal ook écht iets te vertellen. Kunstenaars, wetenschappers, generaals of keizers: mensen die met hun talent, visie of koppige vasthoudendheid boven het maaiveld uitstaken. Die geschiedenis schreven. En precies daarom in ons collectieve geheugen zijn blijven hangen.

In *Interview met de geschiedenis* duik ik het verleden in en ontmoet ik zes figuren die ooit wereldnieuws waren. En die, opvallend genoeg, allemaal bij ons in de Lage Landen zijn gepasseerd. Ons land is, samen met Nederland, al eeuwenlang een kruispunt van ideeën, conflicten en ontmoetingen. Een doorgangsplek waar de wereldgeschiedenis soms onverwacht een andere wending kreeg.

Dat kruispunt bracht me bij zes markante personages. Beroemdheden, ja, maar vooral ook échte mensen. Met twijfels, dromen, angsten. En precies die menselijke kant triggert me.

Marie Curie won twee Nobelprijzen voor haar baanbrekende onderzoek naar radioactiviteit, maar was ook een vrouw van vlees en bloed. Aan het front van de Eerste Wereldoorlog redde ze met haar mobiele röntgentoestellen duizenden levens en opende zo de deur naar de moderne geneeskunde.

Peter de Grote voerde oorlog, bouwde aan een rijk en vergoot veel bloed, maar was niet te trots om zelf, als arbeider, te leren hoe je een schip bouwt. Daarmee zette hij Rusland letterlijk in beweging.

Vincent van Gogh gaf, ondanks afwijzing en miskenning, kleur aan de wereld. Zijn werk, ooit weggewuifd, werd later toonaangevend in de moderne kunst.

Marlene Dietrich danste in haar beginjaren de pannen van het dak in het Berlijnse cabaret, maar keerde zich later tegen haar geboorteland. Ze zong voor Amerikaanse soldaten aan het front en werd een antifascistisch icoon — verscheurd tussen twee werelden.

Albert Einstein veranderde ons begrip van ruimte en tijd, maar werd ook een symbool van vrijheid en van wetenschap in ballingschap.

En Napoleon? De keizer was ooit een van de machtigste mannen ter wereld. Maar in Waterloo zie ik vooral een man die geen afstand kan doen van wie hij ooit was.

Wat als je niet alleen over Napoleon leest, maar hem recht in de ogen kan kijken? Wat als je voelt hoe Marie Curie zich staande probeert te houden tussen achterdochtige legerartsen? Wat als je merkt dat Einstein, ondanks zijn genialiteit, gewoon verlangt naar rust — naar een plek om thuis te zijn?

Ik ga op zoek naar de mensen in de plooiën van de geschiedenisboeken. Daarom interview ik hen. Niet om exacte antwoorden te krijgen, wel om dichterbij de mens te komen. Na grondig onderzoek krijgen de historische personages een stem in mijn hoofd. Wat zouden ze zeggen? Hoe zouden ze reageren? Wie is de mens in de huls van de beroemdheid? Die aanpak haalt het verleden uit de vitrinekast. Het maakt geschiedenis tastbaar, persoonlijk, intiem. En het vertelt ook iets over ons. De twijfels van Van Gogh, de drang naar vernieuwing bij Peter de Grote, het ongemak van Dietrich die nergens écht thuishoort — het zijn gevoelens die vandaag nog altijd herkenbaar zijn en ons kunnen raken.

Geschiedenis is nooit af. Ze wordt verteld, herschreven, herontdekt. Door wie ze documenteert, door wie ze opvoert, door wie ze bevraagt. En daarmee beïnvloedt ze ook hoe we vandaag kijken naar macht, kunst, wetenschap, identiteit — naar wie we denken te zijn.

Misschien is dit boek daarom ontstaan. Niet alleen als een verdiepend verlengstuk van de reeks op televisie, maar als uitnodiging. Om mee terug te reizen. Om nieuwsgierig te blijven. Om te luisteren naar stemmen die we dachten te kennen. En om, ergens onderweg, misschien ook iets over onszelf te ontdekken.

Arnout

Marie Curie	11
Peter de Grote	57
Marlene Dietrich	107
Vincent van Gogh	157
Albert Einstein	205
Napoleon Bonaparte	247



Marie Curie, gespeeld door Els Dottermans, en Irène Curie, door Indra Hauben

Marie Curie

Voor mij is Marie Curie misschien wel de meest inspirerende vrouw én wetenschapper ooit. Tijdens de Eerste Wereldoorlog ruilde ze haar laboratorium in voor de modderige loopgraven van de Westhoek. Met haar dochter Irène redde ze aan het front de levens van zwaargewonde soldaten. Die combinatie van briljante wetenschap en diepe menselijkheid raakt me.

Het leven is voor niemand van ons gemakkelijk. Maar wat dan nog?' Dit is Marie Curie ten voeten uit in twaalf woorden. Ze groeide op in armoede, verloor haar moeder toen ze tien jaar oud was en werd op haar achtendertigste al weduwe. Kortom, het lot spaarde haar niet. Maar klagen deed ze nooit. Ze gaf haar leven helemaal aan de wetenschap, maar was niet te beroerd om haar handen vuil te maken. Zo ruilde ze in de Eerste Wereldoorlog haar veilige laboratorium voor een veldhospitaal aan de Belgische frontlijn, waar ze duizenden gewonde soldaten hielp behandelen. Einstein noemde haar niet toevallig de enige beroemde persoonlijkheid die niet door de roem werd bedorven. Voor mij is ze misschien wel de meest inspirerende vrouw én wetenschapper ooit.

Als verhalenverteller en liefhebber van geschiedenis heeft de Eerste Wereldoorlog me altijd al gefascineerd: de gruwel, de menselijke veerkracht en de onverwachte sprankels van vooruitgang te midden van zoveel vernietiging. In mijn ontdekkings- tocht in boeken, archieven en voetnoten kwam ik Marie Curie geregeld tegen. Een grote naam: twee Nobelprijzen, pionier in de wetenschap, een vrouw die de top bereikte in een absolute mannenwereld. Maar toen ik me voor deze reeks echt in haar verhaal verdiepte, groeide mijn bewondering – en mijn verba- zing – pas echt. Want hoe vaak lees je over een vrouw aan het front? Een wetenschapper die het niet houdt bij ingewikkelde theorieën, maar ook doorbreekt, letterlijk, tot in de loopgraven. En ook al heb ik niks met wiskunde en fysica, op school waren mijn punten voor die vakken om te huilen, toch raakte het ver- haal van Marie Curie me diep. Door haar kracht. Haar koppig- heid. En vooral: haar zeldzame bescheidenheid.

Wat voorafging

Marie Curie wordt geboren op 7 november 1867 in Warschau, de hoofdstad van Polen, dat door de Russen wordt bezet. Ze is de jongste van vijf kinderen en heet eigenlijk Maria Skłodowska. Ze groeit op in een intellectueel milieu, waarin kennis en cultuur belangrijk zijn. Haar vader Władysław is leraar wiskunde en fysica. Haar moeder Bronisława is directrice in een school voor meisjes uit gegoede families. Maar dat blijft niet duren: wanneer Marie één jaar oud is, wordt Władysław vicedirecteur in een andere middelbare school, de familie verhuist, en Bronisława wordt ziek. Ze krijgt steeds meer last van tuberculose, de reden waarom ze Marie zelfs als baby nooit kust.

Marie en haar moeder Bronisława





De kinderen van het gezin in ca. 1875

Voorbeeldige leerlinge

Marie blijkt van kleins af aan een buitengewoon verstandig kind. Wanneer ze een jaar of vier is, speelt ze schooltje met haar twee jaar oudere zus Bronia. Ze puzzelen op de grond met grote kartonnen letters, die geen betekenis lijken te hebben voor de kleine Marie. Maar wanneer Bronia op een dag haar ouders moet voorlezen en bij een eenvoudig zinnetje begint te hakkelen, trekt Marie het boek uit haar handen en leest de zin vloeiend voor. Haar ouders zijn stomverbaasd, Bronia krimpt in elkaar en trekt een pruillip. Het wonderkind zelf voelt zich schuldig en begint te huilen. 'Ik zal het niet meer doen! Het komt omdat het zo makkelijk is...!'

Op school zit Marie twee jaar vooruit op haar leeftijd. En nog is ze de slimste van de klas. Marie is amper tien jaar wanneer haar gezin door het noodlot wordt getroffen. Maar de sfeer waarin ze school loopt is vaak gespannen. De Russen willen hun greep op Polen verstevigen en beginnen een doorgedreven russificatie. Scholen krijgen Russische directeurs, die alle vrijheid

beknotten. Ze vinden het belangrijker dat de kinderen het lijstje van Russische tsaren kunnen afratelen dan dat ze goed leren rekenen of schrijven. Geschiedenislessen moeten over Rusland gaan. Een leraar die les wil geven over het verleden van Polen, moet dat stiekem doen. Als er dan onverwacht een inspecteur in de school opduikt, laat de conciërge de bel rinkelen, en doen leerkrachten en scholieren als in een ingestudeerde choreografie alle Poolse geschiedenisboeken verdwijnen. Wanneer de inspecteur de klas binnenstapt, is iedereen geconcentreerd in de weer met een naaiwerkje.

Tragedie in de familie

De Russische aanpak is overal voelbaar en heeft ook gevolgen voor de familie Skłodowski. Maries vader wordt ontslagen als onderdirecteur en zijn huis wordt afgepakt. Het gezin raakt geleidelijk in financiële problemen. Om aan de kost te komen, toveren Władysław en Bronisława hun nieuwe woning om tot een pension. De huiselijke gezelligheid verdwijnt voorgoed.

Marie is amper tien jaar
wanneer haar gezin door het
noodlot wordt getroffen.

Maar het noodlot slaat pas echt toe in 1876. In januari van dat jaar raken Maries zussen Zosia en Bronia door een van de gasten van het pension besmet met tyfus. Dagenlang liggen ze op hun kamer te rillen van de koorts en Marie hoort hen kreunen van de pijn. Tot het op een dag plots akelig stil wordt. In de kamer staat een kist. Daarin ligt haar oudste zus, Zosia. Levenloos en met vaalbleek gezicht. Voor Marie is het een harde kennismaking met de dood.

Intussen is ook Maries moeder helemaal verzwakt. Zelfs na een gezondheidskuur van een jaar in Nice verbetert haar toestand niet. Marie bidt en smeekt God om genezing. Tevergeefs. Op 9 mei 1878 blaast moeder Bronisława haar laatste adem uit. Marie is amper tien jaar oud en verliest na haar zus nu ook haar mama. Haar devote geloof krijgt een stevige knauw.

Ondanks al haar verdriet blijft Marie een voorbeeldige leerlinge en op haar vijftiende behaalt ze haar diploma middelbaar onderwijs. Toch blijkt ze niet onaantastbaar. Door de sluimerende spanning van de Russische bezetting, de hoge prestatiedruk op school en de pijnlijke verliezen van haar geliefde familieleden, raakt ze oververmoeid en depressief. Haar vader stuurt haar naar familie op het platteland om te herstellen. Daar beleeft ze het meest zorgeloze jaar uit haar leven.

Ondernemende studente

Ondanks haar briljante prestaties op school mag Marie niet naar de universiteit. Het Russische bewind verbiedt dat vrouwen verder studeren. Maar Marie laat zich niet tegenhouden en volgt de avondlessen aan de 'Vliegende Universiteit' van Warschau. Daar geven Poolse professoren stiekem en vrijwillig les aan ambitieuze meisjes. Vaak gebeurt dat zelfs bij de prof thuis. Het is een vorm van verzet tegen de Russen. Niet zonder gevaar, want als de politie dat ontdekt, vliegen ze allemaal de gevangenis in.

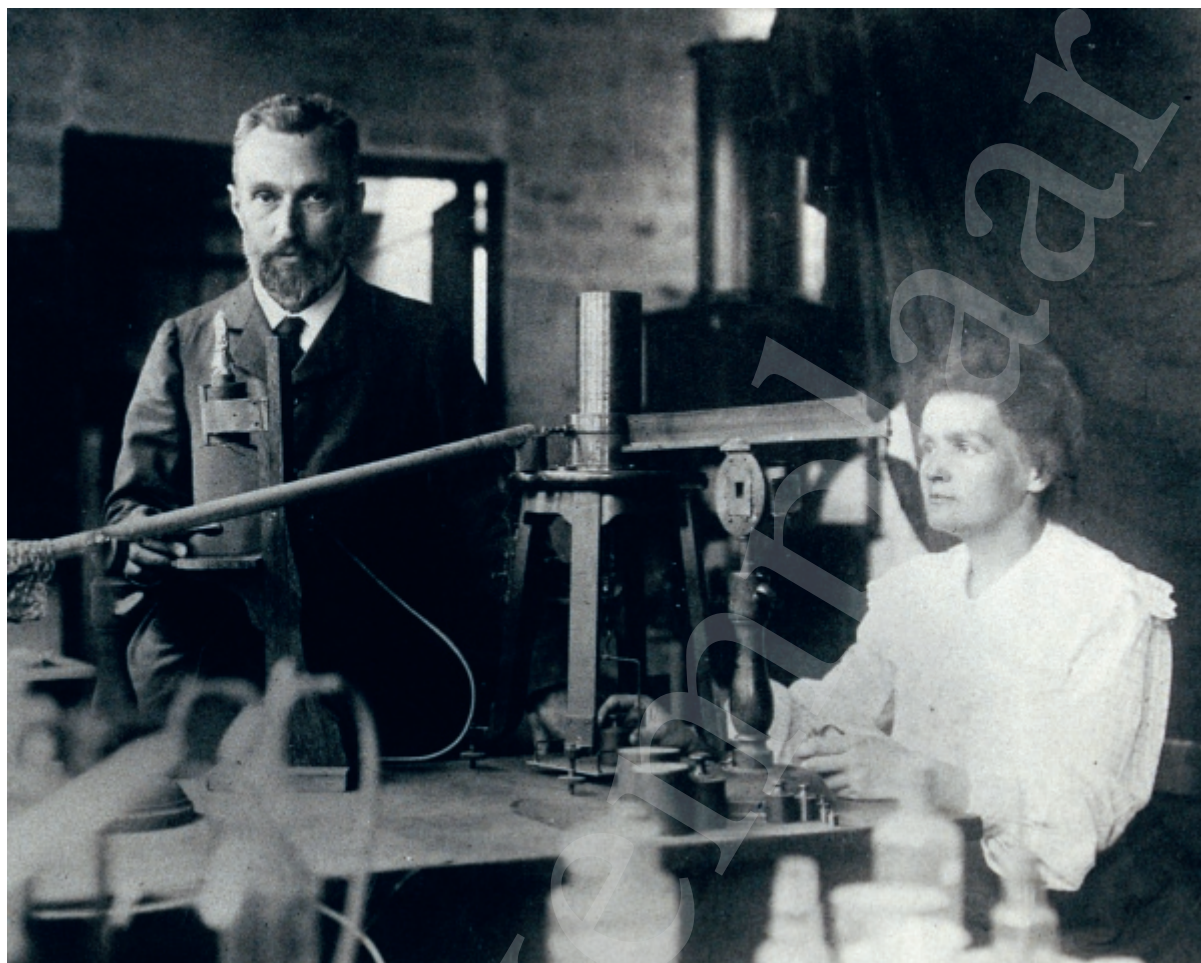
Maar Marie wil méér. Net als haar zus Bronia droomt ze ervan om te gaan studeren in Frankrijk. Daar worden vrouwen wel toegelaten aan de universiteit. Samen bedenken ze een plan: elk om de beurt zullen ze gaan studeren aan de Sorbonne in Parijs, terwijl de ander werkt om de studies te betalen. Bronia mag als eerste vertrekken. Marie gaat aan de slag als gouvernante bij een goeie familie ver weg op het Poolse platteland.

Uiteindelijk is Marie 24 jaar oud wanneer ze na zeven jaar wachten met het goedkoopste treinticket naar Parijs vertrekt. Ze schrijft zich in aan de Sorbonne en doet drie studies tegelijk: wiskunde, scheikunde en natuurkunde. Het is een loodzware periode, vol inspanningen en opofferingen. Overdag is ze constant aan het studeren, 's avonds geeft ze les om wat bij te verdienen. Op haar kleine, koude zolderkamertje in het Quartier Latin valt ze soms bijna flauw van de honger. Zonder de steun van Bronia, bij wie ze af en toe kan gaan eten, zou ze het in Parijs niet redden.



Marie Curie met haar vader en zussen Bronia en Helena

Pas na enkele jaren komt er een beetje ademruimte, wanneer Marie een studiebeurs krijgt. Maar met het eerste geld dat ze verdient na haar studies betaalt ze de beurs terug, om zo een andere arme Pool de kans te geven om verder te studeren.



'Partners in science' Marie en Pierre

Huwelijk met Pierre

Marie behaalt fantastische resultaten en op haar zesentwintigste krijgt ze het verzoek om bij de Société pour l'Encouragement de l'Industrie Nationale onderzoek te doen naar de magnetische eigenschappen van staal. In haar zoektocht naar een geschikt laboratorium wordt ze voorgesteld aan Pierre Curie, die aan het hoofd staat van een natuurkundig labo. De 35-jarige man is knap en zachtvaardig, en heeft een dromerige blik in de ogen. Het klikt meteen en Marie en Pierre, ze raken spontaan in gesprek over wetenschappelijke vraagstukken. Het is de eerste keer dat Pierre over dergelijke thema's van gedachten kan wisselen met een vrouw. Die ervaring intrigeert hem mateloos.

Pierre raakt professioneel verliefd op Marie en krijgt het benauwd bij de gedachte dat zij in de zomer zou terugkeren naar Polen. Mogelijk voorgoed. Tijdens haar afwezigheid bestookt hij haar met brieven, waarin hij erop aandringt dat ze zeker naar Parijs terug moet keren. Ten einde raad stelt hij zelfs voor om Frankrijk te verlaten en naar Polen te verhuizen, op voorwaarde dat ze met hem trouwt. Marie twijfelt, ze wil haar familie en haar vaderland niet in de steek laten. Toch keert ze in de herfst terug naar Parijs en na een jaar aarzelen besluit ze in 1895 dan toch met Pierre te trouwen. Vanaf dan gaat ze door het leven als Marie Skłodowska-Curie. Bij haar huwelijk draagt ze een eenvoudig marineblauw rokje en een blouse met lichtblauwe strepen. Een outfit die ze nog jaren zal dragen in het labo.

Het klikt meteen tussen Marie en Pierre,
ze raken spontaan in gesprek over
wetenschappelijke vraagstukken.

Twee jaar na hun huwelijk wordt Irène geboren, hun oudste dochter. Marie is dan dertig jaar oud. Zeven jaar later komt er met Ève een tweede dochter bij.

Professionele tandem

Het jonge paar woont op de vierde verdieping in de rue de la Glacière 24, zowat twintig minuten stappen van de Sorbonne. Hun appartement is uiterst sober ingericht. Er staan een boekenkast en een tafel, met aan de ene kant de stoel van Marie en aan de andere kant die van Pierre. Op de tafel: een vaas met bloemen, een petroleumlamp en vooral natuurkundige verhandelingen. Voor de rest niets. Hun dagen zitten eivol. Marie zorgt voor het huishouden en studeert voor haar leraarsdiploma. Pierre geeft les aan de Polytechnische School. Maar hun belangrijkste bezigheid en hoogste doel is hun wetenschappelijk onderzoek. In 1897 begint Marie aan haar doctoraatsstudie. Haar opzet is te achterhalen hoe het komt dat uranium zelfs zonder de inwerking van licht constant straling verspreidt. Kortom, ze wil zich op de geheimen storten van wat ze later zelf 'radioactiviteit' zal noemen.

Voor haar onderzoek en haar experimenten heeft Marie een laboratorium nodig. Maar het koppel heeft het niet breed en het beste dat ze kunnen vinden is een primitief onderkomen: een oude schuur achter een school. Het is er vochtig, er is geen ventilatie en geen verwarming. In de winter is het er ijskoud, in de zomer snikheet. Maar Pierre en Marie zijn zo gefascineerd door hun onderzoek dat ze het zelfs prettig vinden om 's nachts naar hun werkruimte terug te keren. Ze gaan helemaal op in hun werk en vergeten vaak te eten. Marie valt in korte tijd zeven kilo af.

Revolutionair onderzoek

Hun opofferingen zijn niet voor niets. Ze ontdekken een nieuwe stof die ze 'polonium' noemen – naar het geboorteland van Marie. En niet veel later identificeren ze ook nog een tweede onbekend element. Marie schrijft erover in haar dagboek op 26 december 1898. Het staat er kort na een recept voor aalbessenconfituur en tussen de aantekening dat haar dochttertje Irène intussen goed kan stappen en de opmerking dat het meisje inmiddels vijftien tanden heeft: 'De opgesomde redenen hebben ons ervan overtuigd dat de nieuwe radioactieve stof een nieuw element bevat, dat we de naam "radium" willen geven. De radioactiviteit ervan moet enorm zijn.'

In de praktijk is Marie nu tegelijk ingenieur en smid, geleerde en manusje-van-alles. Vier jaar lang bewerkt ze ertsafval uit de mijn van Joachimsthal om steeds sterker geconcentreerd radium te verkrijgen. In grote vaten verhit ze het erts en roert ze in de massa met een ijzeren staaf die bijna zo groot is als zijzelf. De dag erna houdt ze zich bezig met het kristallisatieproces en bestudeert ze de chemische werkzaamheid. Ondertussen doet Pierre allerlei natuurkundige metingen. Het is een constant en oneindig proces, dat veel geduld, intelligentie en fysieke kracht vergt.

Tot op de dag in 1902, waarop Marie er in haar aftandse schuur eindelijk in slaagt een decigram van de nieuwe stof te bereiden. Voortaan bestaat radium echt. De ontdekking doet de bestaande inzichten in de natuurkunde wankelen. Scheikundigen die tot nu ongelovig en meewarig naar haar keken, kunnen nu niet anders meer dan respect hebben voor deze uitzonderlijke vrouw.

Marie en Pierre zijn helemaal in de ban van de stof die ze hebben ontdekt, en betoverd door de blauwachtige gloed die ze uitstraalt. Ze leggen er zelfs een stukje van naast hun bed, omdat het zo'n mooi licht geeft. Hoe gevaarlijk de stof is, beseft het koppel op dat moment nog niet. Toch zijn er al tekenen aan de wand. De twee krijgen vreemde kloven in hun handen die nauwelijks genezen. Pierre lijdt aan helse gewrichtspijnen en zijn armen en benen beginnen almaar meer te trillen. En wanneer Marie weer zwanger is, verliest ze het kind na een vroeggeboorte.

Erkenning

Ondanks alle tegenslagen wordt 1903 een bijzonder jaar. In juni promoveert Marie tot doctor in de fysica. Haar proefschrift draagt de titel *Onderzoek naar radioactieve stoffen* en is het eerste proefschrift in de natuurkunde geschreven door een vrouw. Volgens haar promotoren bevat dit werk de grootste wetenschappelijke ontdekking die ooit in een dissertatie is beschreven.

Datzelfde jaar krijgen de Curies, samen met Henri Becquerel, de Nobelprijs voor Natuurkunde voor hun onderzoek naar radioactiviteit. Dat gebeurt niet zonder akkefietje. Want aanvankelijk wil de Franse Academie alleen Pierre voordragen. Maar die eist in een vlammebrief dat Marie deelt in de eer. Zo wordt het de eerste keer dat een vrouw – en een getrouwd koppel – de Nobelprijs in ontvangst mag nemen.

De erkenning verandert het leven van Marie en Pierre radicaal. Plots krijgen ze bloemen toegestuurd uit alle hoeken van de wereld, ze worden overal gevraagd voor interviews en uitgenodigd op banketten. De pers smult van hun verhaal. Voor de ene krant is Marie niet meer dan de assistente van Pierre, de andere noemt haar dan weer de echte ontdekker, en Pierre het hulpje.

Zelf vinden de Curies al die aandacht maar niets. Marie noemt haar nieuwe leven ronduit 'stom' en klaagt erover dat ze geen privéleven meer hebben: 'We worden overal achtervolgd door journalisten en fotografen. Ze zijn zelfs zo ver gegaan dat ze een conversatie hebben gepubliceerd tussen mijn dochter en de

oppas. En ik heb ook al de beschrijving van onze zwart-witte kat in een krant teruggevonden.' De banaliteit van de berichtgeving schokt haar.

Toch zijn er ook positieve effecten. Pierre krijgt een leerstoel Fysica aangeboden aan de beroemde Sorbonne-universiteit en wordt professor. En Marie krijgt in 1904 eindelijk een vaste job. Die geeft haar voor het eerst officieel het recht in het laboratorium van haar man te werken.

Tragisch verlies

En dan komt 19 april 1906. Een tragische dag. Na een lunch met de Vereniging van Hoogleraren van de Wis- en Natuurkundige Faculteit loopt Pierre door de drukke rue Dauphine in hartje Parijs. Tussen de roepende koetsiers en knarsende trams botst hij in de gietende regen op een dampend paard, dat een zware koets voorttrekt. Hij komt ten val en krijgt de hoeven van het paard en het linkerachterwiel van de koets over zich heen. Hij is op slag dood. Vrienden en familie zijn er het hart van in, maar echt verwonderd zijn ze niet. De briljante professor liep wel eens vaker met zijn hoofd in de wolken, denkend aan een of ander experiment of onderzoek.

Marie staat er plots alleen voor,
op alle vlakken.

Marie, nog altijd maar 38 jaar oud, verliest in één klap haar man, haar beste collega en haar trouwste vriend. Ze staat er plots helemaal alleen voor om hun wetenschappelijk onderzoek verder te zetten en tegelijk hun twee dochters op te voeden. In haar dagboek beschrijft ze hoe ze Pierres gezicht voor de laatste keer kust terwijl hij in de kist ligt.



Van weduwe tot wereldicoon

Het is 5 november 1906, halftwee 's middags. De deur van de Sorbonne-aula zwaait open. Marie, in het zwart gekleed, stapte naar binnen. In haar hand een stapel papieren. Haar blik is strak, haar passen vastberaden. De zaal zit vol. Niet alleen met studenten, maar ook met collega's, journalisten en critici. Alle ogen zijn op haar gericht. Het blijft enkele seconden oorverdovend stil. Dan, wanneer ze het spreekgestoelte betreedt, veert iedereen overeind en barst een groot applaus los. Marie start rustig en sober het allereerste college aan de Sorbonne dat door een vrouw wordt gegeven. Ze begint daarbij precies op het punt waar haar man zijn laatste les had beëindigd.

Marie Curie, de eerste vrouwelijke professor aan de Sorbonne-universiteit



Eerste vrouwelijke prof

De maanden na de dood van Pierre stort Marie zich fanatiek op haar onderzoek. Indrukwekkend vind ik dat na zo'n tegenslag. Al doet ze dat ook wel om niet te veel aan haar persoonlijke miserie te moeten denken. Van de universiteit krijgt ze het aanbod om de leerstoel van haar man over te nemen. Zo wordt ze de allereerste vrouwelijke professor aan de Sorbonne. In de jaren die volgen verdiept ze zich nog meer in het onderzoek naar radioactiviteit. Zo krijgt ze haar leven geleidelijk aan terug op de rails.

Marie Curie wordt de allereerste vrouwelijke professor aan de Sorbonne.

Maar in 1911 krijgt ze het opnieuw zwaar te verduren. Marie is kandidaat voor een functie als natuurkundige in de oer-Franse Académie des sciences, het hoogste wetenschappelijke instituut van Frankrijk. Ook hier is ze de eerste vrouw ooit die zich kandidaat stelt. Haar tegenstander is Édouard Branly, pionier in draadloze telegrafie. Hij is katholiek en de conservatievelingen aan de universiteit staan pal achter hem. Zij vinden het ongehoord dat een vrouw deze gewichtige functie op zich zou nemen. Wat begint als een wetenschappelijke verkiezing, mondt uit in een symbolische strijd tussen progressieve denkers en het katholieke establishment. Zelfs de paus spreekt openlijk zijn steun voor Branly uit. De schandaalpers smult van de tweestrijd en gooit olie op het vuur. Verschillende kranten verwijzen naar Maries Poolse afkomst, verwijten haar dat ze geen 'zuiver Franse' is, en beweren dat ze Joods is. De haatcampagne zorgt ervoor dat Branly met twee stemmen verschil wint. Marie reageert zoals ze dat altijd doet: ze geeft geen commentaar en werkt verder.



Van veiligheidsvoorschriften was geen sprake.

Romance en Nobelprijs

Tegenslag of niet, het onderzoek van Marie raakt wereldberoemd. Ze wordt overal ter wereld bekroond met eredictoraten en medailles. En vanuit Stockholm krijgt ze de uitnodiging om haar tweede Nobelprijs in ontvangst te komen nemen, deze keer die voor Scheikunde. Een absolute primeur, nooit eerder heeft iemand twee Nobelprijzen gekregen.

Enkele weken voor de officiële uitreiking is Marie alweer *hot news*. De boulevardkranten pakken uit met het verhaal dat ze een relatie heeft met Paul Langevin, ooit een briljante leerling

en goeie vriend van Pierre, die nog met de Curies heeft samengewerkt. Paul leeft gescheiden van zijn vrouw, maar is officieel nog getrouwd, en zijn vrouw kan de breuk niet verkroppen. Zij lekt de roddel aan enkele populaire kranten. Die halen ongenadig uit. Ze rakelen Maries zogezegd Joodse roots opnieuw op en noemen haar een buitenlandse echtbreekster die het leven van een deftige Franse vrouw komt verwoesten. Ze lanceren zelfs de roddel dat Marie en Paul al een affaire hadden toen Pierre nog leefde. Het schandaal wordt paginabreed uitgesmeerd, met ronkende titels als: 'Een pijnlijke affaire in de wetenschappelijke wereld', 'Na de ontkenningen: hun relatie had niks wetenschappelijks' en 'Een romance in heb lab: het hart van een vrouw heeft verlangens die de wetenschap alleen niet kan bevredigen'. Over de Nobelprijnominatie blijven de kranten opvallend stil.

Nu, de grond van het verhaal klopt wel: Marie en Paul hebben een romance. Ze huren zelfs samen een appartement, dat ze in hun brieven '*chez nous*' noemen. De weinige vrije tijd die ze hebben, spenderen ze er samen. En ze schrijven ook brieven aan elkaar, die ze naar hun gemeenschappelijke adres sturen.

De heisa neemt extreme proporties aan. Wanneer het eerste krantenartikel over de affaire verschijnt, is Marie in België op de Solvay-conferentie, waar ook Langevin en Einstein aanwezig zijn. Bij haar thuiskomst staat een boze groep mensen voor haar deur. Samen met haar dochters moet ze vluchten naar vrienden. Tegelijk krijgt ze ook wel steunbetuigingen. Zelfs Albert Einstein schrijft haar een persoonlijke brief: 'Ik voel me genoodzaakt u te zeggen hoezeer ik uw intellect, gedrevenheid en eerlijkheid ben gaan bewonderen, en dat ik mezelf gelukkig prijs dat ik u in Brussel persoonlijk heb leren kennen. Als het gepeupel zich met u blijft bezighouden, lees die onzin dan gewoon niet, maar laat het over aan de reptielen voor wie het is verzonnen.'

Het rumoer bereikt ook de Zweedse Koninklijke Academie voor Wetenschappen. Marie krijgt te horen dat ze de Nobelprijs beter niet persoonlijk komt ophalen in Zweden. Ze antwoordt vriendelijk maar kordaat dat ze de onderscheiding krijgt voor haar werk, niet voor haar privéleven. Met opgeheven hoofd neemt ze de Nobelprijs in ontvangst in Stockholm, maar alle heisa is nefast voor haar gezondheid.

Bijna dood

29 december 1911, amper enkele weken na de Nobelprijsceremonie. Op deze laatste vrijdag van het jaar gaat het licht uit bij Marie. De stress en slecht slapen eisen hun tol. Marie stort compleet in. Per brancard wordt ze naar het ziekenhuis gevoerd. Depressief en lichamelijk helemaal verzwakt. Ze is 'opgegeven', de dokters geloven er niet meer in dat ze haar kunnen redden. Bovendien krijgt ze enkele weken later een niercrisis en moet ze daarvoor ook nog onder het mes. Ze is uitgemergeld en heeft vreselijk veel pijn. Toch vraagt ze of de ingreep niet kan worden uitgesteld tot in maart, want eind februari wil ze een congres voor fysica bijwonen.

De stress en slecht slapen eisen hun tol.
Marie stort compleet in.

Na de operatie blijft haar gezondheid nog lange tijd kwakkelen. Ze is nog altijd veel te mager en haar nierpijn blijft aanhouden. Noodgedwongen moet ze het kalmer aan doen. Ze trekt zich terug bij vrienden buiten Parijs en herstelt langzaam. Door de hele heisa is er ook een einde gekomen aan haar relatie met Paul. Ze blijven elkaar wel brieven schrijven en professioneel samenwerken, maar daar houdt het op. Voor Marie is de liefde voortaan een afgesloten hoofdstuk.

Radiuminstituut

Ondanks alle persoonlijke stormen zet Marie moedig door. Zoals ze altijd heeft gedaan. Langzaam herneemt ze haar leven en haar werk. En ondertussen blijft ze waardering krijgen uit het buitenland. Vanuit haar geliefde Polen krijgt ze de vraag om het toekomstige Nationale Radium Instituut in Warschau te leiden. Marie is geflatteerd, maar besluit in Parijs te blijven. Daar richt ze in de rue Pierre Curie het Institut du Radium op, met een afdeling voor fysica onder haar leiding, en een medisch laboratorium voor kankerstudies, geleid door professor Regaud. Deze samenwerking tussen natuur- en geneeskunde is revolutionair. Het wordt een pioniersplek, een tempel van hoop.



Marie richtte in Parijs het Institut du Radium op.



Marie in haar laboratorium in 1908

Marie, bijna 47 jaar oud, staat op het toppunt van haar roem. Ze is klaar voor nog eens jaren diepgaand onderzoek, deze keer eindelijk in een goed omkaderde professionele omgeving. Maar de geschiedenis is haar een stap voor: het is de zomer van 1914.

